ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Н. В. Данілова, канд. геогр. наук, старший викладач
Кафедра агрометеорології та агроекології
nataliadanilova0212@gmail.com

Земельні ресурси складають основу національного багатства України, водночас відіграючи ключову роль у забезпеченні продовольчої безпеки країни. В умовах зростаючого антропогенного навантаження та необхідності раціонального використання сільськогосподарських земель питання їх обліку та інвентаризації стають надзвичайно актуальними. Попри досягнутий прогрес у вдосконаленні земельного законодавства та розвитку геоінформаційних технологій, проблема точного і повного обліку земель сільськогосподарського призначення залишається однією з найважливіших.

«Інвентаризація земель — це складний багатоступеневий процес, який передбачає здійснення комплексу заходів для встановлення фактичного стану земельного фонду, визначення меж земельних ділянок, їхнього правового статусу та цільового призначення. Вона є основним інструментом управління земельними ресурсами, забезпечуючи їх ефективне використання, а також правову визначеність у сфері землекористування» [1].

Інвентаризація сільськогосподарських земель є важливим інструментом управління земельними ресурсами, що сприяє їх ефективному використанню, збереженню родючості та запобіганню незаконному використанню територій.

Сільськогосподарські землі становлять основу аграрної економіки, тому їх облік і контроль мають вирішальне значення для забезпечення продовольчої безпеки та сталого розвитку сільськогосподарської галузі. Завдання інвентаризації полягає в отриманні актуальної та достовірної інформації про стан земельних ділянок, визначенні їхньої придатності для використання та виявленні невикористаних чи неправомірно зайнятих територій.

Основною ознакою інвентаризації сільськогосподарських земель є її комплексний підхід, який включає важливі аспекти, такі як оцінка угідь, класифікація земель і аналіз фактичного використання територій. Цей процес базується на застосуванні сучасних технологій, як-от супутниковий моніторинг, аерофотознімання, геоінформаційні системи (ГІС) та цифровий кадастр, що значно підвищує точність даних.

Оцінка земельних угідь є одним із ключових етапів інвентаризації, адже вона допомагає визначити якісні особливості ґрунтів, рівень їхньої продуктивності та загальний стан земельного фонду. У рамках цього етапу

проводять агрохімічні дослідження, аналіз фізичних і біологічних характеристик ґрунтів і визначення їх придатності для вирощування різних видів сільськогосподарських культур.

Моніторинг деградаційних процесів, як ерозія, засолення, заболочення чи виснаження ґрунтів, є важливим етапом оцінювання стану земель. У межах інвентаризації спеціалісти аналізують виявлені проблеми та розробляють рекомендації для покращення стану територій. Це стосується впровадження меліоративних заходів, внесення добрив чи оптимізації сівозміни. Додатково враховується екологічний стан територій, що дозволяє запобігати надмірному забрудненню сільськогосподарських земель і їхньому подальшому виснаженню.

Оцінка земель також приділяє значну увагу кліматичним умовам, які впливають на родючість і ефективність використання земельних ресурсів. Наприклад, у регіонах із посушливим кліматом виникає потреба у впровадженні специфічних підходів до землеробства, таких як крапельне зрошення чи вирощування посухостійких культур.

Інвентаризація допомагає отримати ключову інформацію для створення оптимальних стратегій управління аграрними ресурсами з урахуванням кліматичних змін. Після оцінювання стану угідь проводиться їх класифікація, яка систематизує відомості про земельний фонд і визначає основні напрями його використання. У процесі класифікації землі поділяють на категорії: рілля, багаторічні насадження, пасовища, сіножаті та перелоги. Кожна категорія має свої особливості експлуатації й вимагає відповідного підходу до обробітку та підтримання родючості. Наприклад, рілля потребує регулярного агротехнічного догляду, як удобрення, збереження вологості й дотримання сівозміни. Натомість пасовища можуть слугувати для випасу худоби без значного втручання людини. У процесі класифікації також оцінюється економічна ефективність земель, що допомагає визначити, які території найбільш придатні для вирощування певних культур, а які вимагають додаткових зусиль для підвищення продуктивності.

Один із ключових аспектів інвентаризації земель сільськогосподарського призначення полягає у виявленні ділянок, які залишаються невикористаними або зайняті неправомірно. Завдяки цьому процесу можна визначити території, що не використовуються за призначенням, перебувають у занедбаному стані або були захоплені без відповідних правовстановлюючих документів. Причини невикористання земель можуть бути різноманітними: економічні труднощі їхніх власників, несприятливі природні умови чи деградація ґрунтів. Інвентаризація надає можливість оцінити потенціал повернення таких територій до господарської діяльності або розробити плани їхнього відновлення і рекультивації [2].

Проблема незаконного використання земель все частіше проявляється у випадках самовільного користування державними або комунальними ділянками, порушення меж власності чи використання земель без відповідних дозволів. Завдяки інвентаризації можливе виявлення таких порушень, що дає змогу державним органам реагувати належним чином, ініціюючи судові процеси або застосовуючи адміністративні заходи. Для визначення таких земельних порушень застосовуються сучасні методи, зокрема аналіз супутникових знімків, аерофотозйомка, дрони та зіставлення фактичної ситуації із даними Державного земельного кадастру. Ці технології дозволяють швидко і точно виявляти неправомірне використання територій, сприяючи кращому контролю з боку державних органів. Результати інвентаризації сільськогосподарських земель мають ключове значення для сталого розвитку аграрної галузі та формування дієвої земельної політики. На основі отриманих даних уряд, органи місцевого самоврядування, аграрні підприємства та фермери можуть ухвалювати обґрунтовані рішення щодо землекористування, впроваджувати екологічні підходи до господарювання та оптимізувати виробничі процеси [3]. Крім того, інвентаризація сприяє підвищенню прозорості в управлінні земельними ресурсами, запобігаючи їх незаконному використанню, та дозволяє ефективніше контролювати правовий статус земель. Використання сучасних технологій у цьому процесі забезпечує оперативність і точність отриманих даних, що грає важливу роль у розвитку цифрових систем управління земельними ресурсами.

Отже, інвентаризація земель сільськогосподарського призначення є важливим інструментом для ефективного використання земельного фонду, збереження родючості ґрунтів і створення умов для сталого розвитку аграрного сектору. Інтеграція новітніх технологій і комплексний підхід до оцінки, аналізу та моніторингу дозволяють оптимізувати цей процес і забезпечити раціональне використання земель в Україні.

Перелік посилань

1. Голуб Н. Інвентаризація земель: економічні та облікові питання. *Сталий розвиток економіки.* 2025. № 3(54). С. 31-36. DOI: https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-54-5

2. Багін М. Теоретико-методологічні засади оцінки ефективності використання земель сільськогосподарського призначення. *Innovation and Sustainability.* 2022. №4. С. 180–185. DOI: https://doi.org/10.31649/ins.2022.4.180.185

3. Заяць В.М., Бавровська Н.М., Мединська Н.В., Тихенко О.В. *Інвентаризація земель як інструмент формування Державного земельного кадастру*: монографія. Київ: Медінформ, 2016. 280 с.